

**NOGIRONLIGI BO‘LGAN SHAXSLAR BILAN IJTIMOIIY ISHNING GENDER
JIHATLARI**

**Ayol baxtli bo‘lsa, oila va jamiyat ham albatta baxtli bo‘ladi
Bir haqiqat ayonki, har qanday xalqning ma‘naviy darajasini
avvalo shu yurt ayollarining ma‘naviy saviyasi belgilaydi.**

Shavkat Mirziyoyev

Toshkent imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan 1-son kasb-hunar maktabi
direktori

Vohobov Murodali Jalilovich

Toshkent imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan 1-son kasb-hunar maktabi
ijtimoiy moslashuv fani o‘qituvchisi

Chorshanbiyev Avaz Eshkuvatovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada nogironligi bor shaxslarning Gender tengligi va unda davlat tomonidan amalga oshirilayotgan ishlar to‘g‘risida fikr yuritilgan

Kalit so‘zlar: Nogironligi bo‘lgan shaxslar Ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy munosabatlar, gender tuzilmasi, ijtimoiy siyosatni isloh qilish jarayonlari, Gender tenglik, nogironlarning jamoat tashkilotlari, Ayollik va nogironlikning stereotipik tasvirlar, mehnat dunyosida mavjud bo‘lgan segregatsiya, ijtimoiy-madaniy stereotiplar va amaliyotlar kasbga yo‘naltirish

Ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy munosabatlarning butun tizimi aniq belgilangan gender tuzilmasiga ega va bu alohida erkaklar va ayollar yoki aholining ijtimoiy-demografik guruhlari ijtimoiy ta‘minot siyosatini tubdan isloh qilish kabi hodisalarga qanday munosabatda bo‘lishida aks ettirilishi mumkin emas bandlik, qashshoqlikning o‘sishi yashirin mehnat bozorining kengayishiga olib keladi. Hozirgi ijtimoiy siyosatni isloh qilish jarayonlari aholining ayrim ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari, shu jumladan nogironlarning ijtimoiy mavqeyini o‘zgartirishga sezilarli ta‘sir ko‘rsatmoqda.

Norvegiyada teng imkoniyatlar loyihalarini moliyalashtiradigan Shimoliy Gender tengligi instituti (1970-yilda Shimoliy Shimoliy Vazirlar Kengashi ko‘magida tashkil etilgan) mavjud.

O‘zbekiston gender tengligi ko‘rsatkichi ro‘yxatida 2019-yildan boshlab qatnashishni boshladi. 2019-yil holati bo‘yicha O‘zbekistonning gender tengligi ko‘rsatkichi ro‘yxatdagi 189 mamlakat ichida 62-o‘rinni egalladi. Gender tengligi ko‘rsatkichi ro‘yxati bo‘yicha 62-o‘rinda O‘zbekiston bilan bir qatorda Kosta-Rika va Urugvay ham 0,288 ko‘rsatkichi bilan qayd etilgan. Markaziy Osiyo davlatlari o‘rtasida Qozog‘iston 44-chi, Qirg‘iziston 82-chi, Tojikiston 70-chi o‘rinlarni egallashgan, Turkmanistonda esa bu ro‘yxatda hech qanday ma‘lumot ko‘rsatilmagan. O‘zbekiston Respublikasida 2019-yil 2-sentabrda 562-sonli “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni qabul qilingan. O‘zbekistonda Gender tenglik bo‘yicha Komissiya 2019-yildan boshlab ish yuritib keladi.

Gender tengligi va jinsiy tenglik, aniqrog‘i: erkaklar va ayollar o‘rtasidagi tenglik — bu oilada va jamiyatda erkaklar va ayollar o‘rtasida teng huquqlarga erishishni nazarda tutadigan tushuncha va boshqa qonuniy munosabatlar. Ba’zi tadqiqotchilarning fikriga ko‘ra,

gender tengligi-bu patriarxal tizimdan keyingi ijtimoiy-jinsiy munosabatlarning keyingi bosqichi deb hisoblaydi. Gender tengligi tamoyili insonning shaxs sifatida paydo bo'lishiga to'sqinlik qiladigan barcha ijtimoiy to'siqlarni o'rganish va yo'q qilish, shuningdek, hayotning barcha sohalarida erkaklar va ayollar shaxsiyatini anglash uchun teng ijtimoiy imkoniyatlarni yaratishdan iborat.

Nogironligi bo'lgan shaxslarning gender xususiyatlarini tahlil qilishda nafaqat erkaklar va ayollarning intellektual va jismoniy xususiyatlaridagi farqlar haqida, balki ular ko'pincha qo'shimcha ehtiyojlar bilan bog'liqligi, masalan, mustaqil hayot kechirish qobiliyati haqida gapirish kerak. Bir qator tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, nogironligi bo'lgan ayollar nogironligi bo'lgan erkaklardan ham o'tkirroq muammodir. Erkaklar nogironlik stigmasiga qarshi turish orqali hali ham kuchli ijtimoiy rollarga mos keladigan kutilgan maqomga erishishlari mumkin, ayollar esa ko'p hollarda bu imkoniyatdan mahrum. Ayollik va nogironlikning stereotipik tasvirlari passivlik sifatida birlashganda faqat bir-birini mustahkamlaydi.

Nogironligi bo'lgan ayollar ko'p holatlar ta'sirida, hatto nogironlarning jamoat tashkilotlarida ishlaydilar, qarorlar qabul qilishda kamroq ishtirok etadilar, ularning hikoyalari mustaqil hayot misollarida kamdan-kam uchraydi, ular orasida tashkilot rahbarlari va tashkilotlari rahbarlari ancha kam. Nogironlar muammolariga bag'ishlangan konferentsiyalar va yig'ilishlarda, qoida tariqasida, erkaklar ishtirok etadilar. Biz nogironligi bo'lgan ayollarni asosan G'arb manbalaridan baholay olamiz. Nogironligi bor ayollar iqtisodiy ishlab chiqarish uchun ham (an'anaviy ravishda ayollarga qaraganda erkaklar uchun ko'proq mos keladi) va an'anaviy ravishda ayollarning reproduktiv va oilaviy rollari uchun etarli emas deb hisoblanadi. Ijtimoiy va kasbiy sohada kamsitishlarga eng ko'p duchor bo'lgan guruhni nogiron ayollar tashkil etadi. Ayol, jamiyatda mavjud bo'lgan stereotiplarga ko'ra, oilada asosiy rolga ega, lekin undan tashqarida emas.

Mehnat dunyosida mavjud bo'lgan segregatsiya, ijtimoiy-madaniy stereotiplar va amaliyotlar kasbga yo'naltirish va nogironlar uchun kasbiy tayyorgarlik tizimiga ta'sir qiladi. Nogiron bo'lgan ayollarning ta'lim sohasidagi huquqlari, birinchidan, mehnat sharoiti zararli va og'ir bo'lgan, ayollar mehnatidan foydalanish taqiqlangan ishlab chiqarishlar, kasblar va ishlar ro'yxati bilan, ikkinchidan, mehnat faoliyati bilan shug'ullanuvchilar ro'yxati bilan cheklanadi. tibbiy-ijtimoiy ekspertizaning individual mehnat tavsiyalarida tasdiqlangan shartlar va cheklovlar, uchinchidan, nogironlarni umumiy va birinchi navbatda ishga qabul qilishda kamsitish. Hozirda nogiron bo'lgan ayollarning kasb tanlash va qayta tayyorlash imkoniyatlari kengayapti. Nogironlar asosan uy mehnati (tikuvchi, trikotaj, poyabzal) bilan bog'liq bo'lgan "nogironlik" kasblariga yo'naltirilganda an'ana saqlanib qoladi; nogironligi bo'lgan qizlar mos ravishda nogironligi bo'lgan shaxslar uchun mos bo'lgan ayol kasblariga yoki uy ishlari va oilaga yo'naltirishdan iborat bo'lib qoladi. Nogironligi bo'lgan ayollarning o'tkir muammolaridan biri bu reproduktiv salomatlik muammosi, nogiron ayollarning onalik huquqlarini amalga oshirish imkoniyatidir. Jamiyatda nogironligi bo'lgan ayollar normal oila qura olmaydi, sog'lom farzandlar tarbiyalay olmaydi, degan qat'iy stereotip shakllangan. Ushbu stereotip ko'pincha nogironligi bo'lgan ayollarning o'zlari erkaklarning jiddiy e'tiboriga sazovor bo'lolmasligiga ishonib, komplekslarni va hatto halokatni boshdan kechirishlari bilan mustahkamlanadi. Ijtimoiy ta'lim muassasalari nogironligi bo'lgan qizlarni mustaqil hayotga, jinsiy munosabatlarga o'qitish va tayyorlash, o'z oilalarini yaratish bilan ko'proq shug'ullanilsa maqsadga muvofiq bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 2-sentabrda 562-sonli "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni
2. Internet ma'lumotlari